

ΝΕΟΣ

ΕΛΛΗΝΟΜΝΗΜΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΤΑΣΣΟΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΣΠΥΡ. Η. ΛΑΜΠΡΟΥ

4

1907

ΦΩΤΟΤΥΠΙΚΗ ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ * 1969 * RÉIMPRESSION ANASTATIQUE

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ÉDITIONS

ΒΑΣ. Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ



BAS. N. GRÉGORIADÈS

ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΟΜΝΗΜΩΝ

ΤΟΜΟΣ Δ' — 30 Ἰουνίου 1907. — ΤΕΥΧΟΣ Β'.

ΤΡΕΙΣ ΠΑΡΑΔΟΞΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ, ΠΟΥΛΧΕΡΙΑΣ ΚΑΙ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥ

Διηγήσεις παραδοξογραφικαὶ περὶ τῶν ἑλληνικῶν μνημείων ἀνάλογοι πρὸς τὰ *Mirabilia* τῆς Ῥώμης δὲν ἔλειψαν καὶ ἐν Βυζαντίῳ. Αἱ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Γεωργίου Κωδινου φερόμεναι συλλογαὶ εἶνε τρανὸν παράδειγμα τοιαύτης παραγωγῆς. Καὶ ἐν Ἀθήναις δ' ἐκ τοιαύτης πηγῆς ἀπέρρευσαν αἱ δύο γνωσταὶ ἀνώνυμοι περιγραφαί, ἡ Βιενναία καὶ ἡ Παρισιακὴ¹, ὧν πρόδρομον δυνάμεθα νὰ ὑπολάβωμεν τὸ παρὰ τῷ Ἀχομινάτῳ δημοῦδες ὄνομα τοῦ Λυσικρατείου μνημείου *Δημοσθένους λύχνος*². Ἡ δὲ παραδοξογραφικὴ παράδοσις περὶ τῶν ἀρχαίων μνημείων καὶ ἔργων τέχνης ἐξηκολούθησεν ἐν Ἀθήναις μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος τελευτῶντος³.

Αὐταὶ δὲ ἤδη αἱ τοιαῦται περιγραφαὶ μνημείων θὰ ἔρχουν πρὸς ἀπόδειξιν καὶ τῆς παραδοξογραφικῆς διαστροφῆς τῆς ιστο-

¹ *Gregorovius* Geschichte der Stadt Athen im Mittelalter Τόμ Β' σ. 360 Ἑλλ. μεταφρ. *Σπυρ. Π. Δάμπρου* Τόμ. Β' σ. 367 κ. ἑ.

² *Σπυρ. Π. Δάμπρου* Μιχαὴλ Ἀχομινάτου τὰ σωζόμενα. Ἐν Ἀθήναις 1879-1880 Τόμ. Α' σ. 98,2. Τόμ. Β' σ. 450 κ. ἑ.

³ Ἴδε τὰ ὑπ' ἐμοῦ σημειούμενα ἐν τῇ μεταφράσει τοῦ *Γρηγοροβίου* ἰνθ' ἄν. Τόμ. Β' σ. 369.

ρίας, ἂν μὴ εἶχομεν καὶ ἴδια ιστοριογραφικὰ *Mirabilia*. Οὐκ ὀλίγα τῶν ιστορικῶν ἔργων τῶν Βυζαντινῶν, ἔσα πραγματεύονται καὶ τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν, οὐ μόνον ἐνέχουσι τοιαύτας ἀνεκδοτικὰς μυθεύσεις, ἀλλὰ καὶ δεικνύουσι πολλάκις τὴν καθ' ὅλου ἐπὶ τὸ θαυμασιώτερον ἀντίληψιν τῶν ἀρχαίων πραγμάτων, ἥς τὸ τρανότατον δείγμα εἶνε ἡ εὐδοκίμησις ἥς ἔτυχον παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς αἱ κατὰ Καλλισθένειον τρόπον διηγήσεις περὶ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου¹. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ περὶ τῶν βυζαντινῶν χρόνων ιστορήματα ἐπεξετάθη ἡ τοιαύτη τάσις. Χαρακτηριστικώτατον δ' ὡς πρὸς τοῦτο εἶνε τὸ ὑπὸ τοῦ *Kirpitschnikow* περιγραφέν Χρονικὸν Δαμασκηνοῦ τοῦ Στουδίτου τὸ περιλαμβανόμενον ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 462 κώδικι τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει μετοχίου τοῦ Παναγίου τάφου².

Εἰς τὴν σειρὰν δὲ τῶν τοιούτων παραδοξογραφικῶν διηγήσεων δύνχονται νᾶ ταχθῶσι καὶ αἱ τρεῖς ἐνταῦθα τὸ πρῶτον ἐκδιδόμεναι. Περιλαμβάνονται δὲ αὗται ἐν τῷ πολυμιγεῖ κώδικι 220 τῆς ἐν τῷ Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς τοῦ Κουτλουμουσίου³, ἀπαρ-

¹ Τὸ παραδοξογραφικὸν οὐδὲ παρ' αὐτῷ τῷ ἀρίστῳ τῶν Βυζαντινῶν ιστορικῶν, τῷ Προκοπίῳ, λείπει, καθ' ἃ παρατηρεῖ ὁ κ. *Krumbacher* *Geschichte der Byzantinischen Litteratur* σ. 233. Ἐν τῇ ἑλλ. μεταφράσει Γ. Σωτηριάδου Τόμ. Α' σ. 470 κακῶς μεταφράσθη τὸ *Mirabilien* διὰ τοῦ ἀξιοπερίεργα.

² *Kirpitschnikow* Eine volkstümliche Kaiserchronik ἐν τῇ *Byzantinische Zeitschrift* Τόμ. Α' (1892) σ. 303 κ. ἐ. Πρῶτος ἐσημείωσε τὴν ὑπαρξιν τοῦ χειρογράφου τούτου τῷ 1845 ὁ *Bethmann* (*Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde*. Ἐν Ἀννοδέρω. 1847 σ. 645 κ. ἐ.). Πρὸς δ' ἔγεινε μνεία τοῦ αὐτοῦ κώδικος ὑπ' ἀρ. 569 ὑπὸ τοῦ κ. Σάθα (*Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη* Τόμ. Α' σ. 292 καὶ Τόμ. Γ' σ. 1α'). Κατόπιν δ' ἐξέδωκεν ὁ κ. Ἰω. Ψυχάρης μίαν διήγησιν ἐκ τοῦ κώδικος τούτου ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *Le miroir importun* (*École des hautes études. Recueil de Textes Étrangers*. Ἐν Παρισίοις. 1888 σ. 57 κ. ἐ.). Καὶ δὲν ἐδήλωσε μὲν ὁ κ. Ψυχάρης ἐν τίνι κώδικι περιλαμβάνετο ἢ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθεῖσα διήγησις, ἀλλ' ἔπειτ' ἀπέστειλεν εἰς τὸν κ. *Kirpitschnikow* ἐπὶ διαφανοῦς γάρτου ἀντιγεγραμμένα τεσσαράκοντα καὶ ἐν φύλλα τοῦ εἰρημένου κώδικος, τοῦθ' ἕπερ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν Ῥώσον καθηγητὴν νᾶ προβῇ εἰς τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν περιγραφὴν τοῦ ὅλου χειρογράφου.

³ *Σπυρ. Π. Δάμπρου* Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἀγίου Ὁρους ἑλληνικῶν κωδίκων. Ἐν Κανταβριγίᾳ. 1895 Τόμ. Α' σ. 298 κ. ἐ.

τιζομένῳ ἐκ διαφόρων μερῶν γεγραμμένων μεταξύ τοῦ δεκάτου πέμπτου καὶ δεκάτου ἑβδόμου αἰῶνος. Τὰ δὲ φ. 197^a-200^b ἐν οἷς περιέχονται αἱ τρεῖς διηγήσεις, περὶ ὧν ἐνταῦθα ὁ λόγος, εἶνε γεγραμμένα τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα διὰ χειρὸς τοῦ ἱερέως καὶ οἰκονόμου Μονεμβασίας Ἰωάννου τοῦ Λικινίου. Ἄξιον δὲ μνείας εἶνε, ὅτι τούτων ἀμέσως προηγεῖται τὸ πολυθρύλητον Χρονικὸν περὶ κτίσεως Μονεμβασίας¹. Ἡ δ' ἐν Μονεμβασίᾳ γραφὴ τῶν φύλλων τοῦ κώδικος ἐξηγεῖ καὶ τὸ περὶ Πελοποννήσου ἐνδιαφέρον τὸ διαπνέον τὴν πρώτην καὶ τὴν τρίτην τῶν διηγήσεων. Ὅλως δὲ ἄσχετος πρὸς ταύτας εἶνε ἡ δευτέρα. Καὶ συνεκδίδω μὲν αὐτὴν ἐνταῦθα, ὅπως μὴ διακοπῆ ἢ συνέχεια τῶν ἐν τῷ κώδικι συναντιγεγραμμένων· ἀλλ' εἶνε ὁμῶς προφανές, ὅτι τῆς μέσης ταύτης διηγήσεως εἶνε διάφορος ὁ χαρακτήρ. Αὕτη ἀνάγεται εἰς τὸν κύκλον τῶν ἐκκλησιαστικῶν θαυμασιῶν διηγήσεων πολὺ μᾶλλον ἢ εἰς τὰ ἱστορικὰ *Mirabilia*. Ἀφορμὴν εἰς αὐτὴν ἔδωκαν τὰ θρυλούμενα περὶ τοῦ θαύματος τῆς ἐξ Ἀντιοχείας εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ τῆς Πουλχερίας ἀχθείσης εἰκόνας τῆς Ὁδηγητρίας. Ταύτην ἄλλως οἱ ἱστορικοὶ παριστάνουσι σταλεῖσαν εἰς Κωνσταντινούπολιν παρὰ τῆς εἰς Ἱεροσόλυμα χάριν προσκυνήσεως μεταβάσης Εὐδοκίας τῆς ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ Θεοδοσίῳ νύμφης τῆς Πουλχερίας². Ἡ δὲ γνωστὴ ἐν τῷ βυζαντιακῷ κόσμῳ σημασία τῆς ἀπὸ τῆς μονῆς τῶν Ὁδηγῶν, τοῦ φερομένου κτίσματος τῆς Πουλχερίας, ἐν ἣ κατετέθη, κληθείσης Ὁδηγητρίας, ἣτις ἀπέβη ἢ πολιοῦχος τῆς Κωνσταντινουπόλεως³, προεκάλεσεν, ὡς εἶδος, διαφόρους διηγήσεις περὶ τῆς εἰκόνας ἐκείνης, ἣτις οὐ μόνον ὑπὸ τῶν βασιλέων παρελαμβάνετο εἰς τὰς στρατείας, ποιούντων *σουσιράτηγον* κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ

¹ Σπυρ. Π. Λάμπρου Ἱστορικὰ μελετήματα. Ἐν Ἀθήναις. 1884 σ. 119 κ. ἑ.

² Νικηφόρον Καλλίστου Ξανθοπούλου Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας XIV, 4. Πρβλ. XV, 14.

³ Σκυλίτζης σ. 682.

Νικήτα Χωνιάτου ¹, ἀλλὰ καὶ θαυματουργοὺς ιδιότητας ἐπιστεύετο ἔχουσα. Τοιοῦτο θαῦμα ἦτο ἢ διὰ περιφορᾶς τῆς εἰκόνης ἀνὰ τὰ τείχη κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἰσαακίου Ἀγγέλου ἀπαλλαγὴ τῆς πόλεως ἀπὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου Βρανᾶ πολιορκίας ². Περὶ δὲ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ γέροντος, κινδυνεύοντος ὑπὸ τοῦ ἐγγόνου Ἀνδρονίκου τοῦ νέου, διηγεῖται ὁ Νικηφόρος Γρηγορᾶς τάδε· Καταφεύγει πρὸς τὴν θείαν εἰκόνα τῆς ὑπεράγνου Θεομήτορος τῆς Ὁδηγητρίας. Συχνῶν γὰρ ἡμερῶν ἐκομίσθη πρὸς τὰ βασίλεια πρότερον καὶ ἦν αὐτῷ παραμύθιον ἀσφαλές. Πρὸς ταύτην τοίνυν καταφυγὼν καὶ περιχυθεὶς τοῦδαφος μάλα περιαλγῆς τε καὶ ἔνδακρος ἔδειτο θερμῶς, μὴ περιδεῖν κινδυνεύοντα μαιφονίας ξίφει τὴν ψυχὴν παραπέμψαι. Ναὶ μὴν καὶ ἐπήκοος ἐγένετο τῆς δεήσεως αὐτοῦ καὶ ταχίστην ἐχαρίσατο τὴν ἐπικουρίαν ἢ πάνθ' ὅσα βούλεται δυναμένη πάναγνος Θεοτόκος ³. Ἄλλου δὲ τοιοῦτου θαύματος μνημονεύει ὁ Βενετὸς χρονογράφος Ἀνδρέας Δάνδολος, διηγούμενος τὴν κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου δι' ἐπικλήσεως τῆς Ὁδηγητρίας καταπόντισιν τῶν σαρακηνικῶν πλοίων ὑπὸ θυέλλης αἴφνης ἐκραγείσης ⁴.

Εἰς τὰ πολλὰ ταῦτα θαύματα τῆς Ὁδηγητρίας τὰ θρυλούμενα ὑπὸ τῶν μοναζόντων ἐν τῇ μονῇ τῶν Ὁδηγῶν πρέπει νὰ τάξωμεν καὶ τὴν διήγησιν περὶ τῆς ἀναβλέψεως τοῦ αὐτοκράτορος Μαρκιανοῦ τὴν διασωζομένην ἐν τῷ κώδικι τοῦ Κουτλουμουσίου. Τοιούτων θαυμάτων διηγήσεις περιλαμβάνοντο βεβαίως ἐν τοῖς κτιτορικοῖς καὶ ταῖς περιγραφαῖς τῆς μονῆς, πιθανῶς δὲ καὶ ἀνεγινώσκοντο ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς κοινῆς τραπέζης τῶν μοναχῶν. Ἐντεῦθεν ἢ κατακλείς Τῷ δὲ θεῷ ἡμῶν πρέπει δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας.

¹ Ἐκδ. Βόννης σ. 721,2.

² Νικήτα Χωνιάτου ἔκδ. Βόννης σ. 497,1 κ. ἑ.

³ Νικηφόρου Γρηγορᾶ ἔκδ. Βόννης Τόμ. Α' σ. 442,12 κ. ἑ.

⁴ Du Cange Constantinopolis Christiana. Ἐν Παρισίοις. 1680 Μέρ. Δ' σ. 90 κ. ἑ.

Τίς δὲ ὁ χρόνος καθ' ὃν ἐγεννήθη ἡ παράδοσις περὶ τῆς ἐκ θαύματος τῆς Ὁδηγητρίας ἀναβλέψεως τοῦ Μαρκιανοῦ δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ἀσφαλῶς. Τοῦτο μόνον δύναται μετὰ πολλῆς πιθανότητος νὰ εἰκασθῆ, ὅτι ἡ διήγησις δὲν εἶνε πάνυ ἀρχαία· καὶ ταῦτα διότι καὶ τὰ κατὰ τὴν περὶ τηρήσεως τῆς παρθενίας τῆς Πουλχερίας δοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Μαρκιανοῦ ἔνορκον ὑπόσχεσιν, ἧς ἡ παράβασις ἐπήνεγκε τὴν τύφλωσιν αὐτοῦ, δὲν εὐρίσκομεν παρὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις τῶν Βυζαντίνων. Ὁ μὲν Εὐάγριος ἀπλῶς μνημονεύει τοῦ γάμου τῆς Πουλχερίας, ἀείπαιδος μέχρι γήρως μεινάσης¹, ὁ δὲ Προκόπιος οὐδὲ καὶ τῆς μετὰ τῆς Πουλχερίας συζυγίας τοῦ Μαρκιανοῦ ποιεῖται μνεῖαν². Οὔτε δὲ τὸ Πασχάλιον χρονικόν³, οὔτε ὁ Μαλάλας⁴ ποιοῦνται μνεῖαν τοιαύτης τινὸς δεσμεύσεως τοῦ Μαρκιανοῦ, περιορίζονται δὲ μόνον εἰς τὸ ὅτι ἡ Πουλχερία, ὅτε ἤλθεν εἰς γάμον πρὸς τὸν Μαρκιανόν, εἶχεν ἡλικίαν ἐτῶν πεντήκοντα τεσσάρων καὶ ἦτο παρθένος. Ἀλλ' ἤδη παρὰ τῷ Θεοφάνει ἀναγινώσκομεν τάδε· Ἡ δὲ μακαρία Πουλχερία, μήπω τινὲ τῆς τοῦ βασιλέως τελευτῆς γνωσθείσης, μεταστειλαμένη Μαρκιανὸν ἄνδρα ἐν σωφροσύνῃ καὶ σεμνότητι διαπρέποντα, γέροντά τε ὄντα καὶ ἰκανώτατον λέγει πρὸς αὐτόν· Ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς ἐτελεύτησεν, ἐγὼ δέ σε ἐξελεξάμην ἐκ πάσης τῆς συγκλήτου, ὡς ἐνάρετον, δός μοι λόγον, ὅτι φυλάττεις τὴν παρθενίαν μου, ἣν τῷ θεῷ ἀνευθέμην, καὶ ἀναγορεύω σε βασιλέα. Τοῦ δὲ συνθεμένου τοῦτο, μεταστέλλεται τὸν πατριάρχην καὶ τὴν σύγκλητον, καὶ ἀναγορεύει αὐτὸν βασιλέα Ῥωμαίων⁵. Ἐκτοτε δὲ βλέπομεν ἢ ὑπαινιγμούς εἰς ταύτην τὴν παράδοσιν, ὡς παρὰ Λέοντι τῷ

¹ II 1. Ἐκδ. *Bidez* καὶ *Perdrizet* παρὰ Methuen ἐν Λονδίῳ 1898 σ. 38,18.

² Ἱστοριῶν τῆς πρώτης τετραδὸς ἡ α' (de bello Vandalico) ἐκδ. Βόννης Τόμ. Α' σ. 325 κ. ἐ.

³ Ἐκδ. Βόννης Τόμ. Α' σ. 590,10.

⁴ Ἐκδ. Βόννης σ. 367,10.

⁵ Θεοφάνους Χρονογραφία ἐκδ. *De Boor*. Ἐν Λειψίᾳ 1883 Τόμ. Α' σ. 103, 8 κ. ἐ. Πρβλ. ἐκδ. Βόννης Τόμ. Α' σ. 159,11 κ. ἐ.

γραμματικῶ¹, ἢ ῥητὴν αὐτῆς μνείαν ὡς παρὰ τῷ Κεδρηνῶ², τῷ Ζωναρᾶ³, τῷ Μανασσῆ⁴, τῷ Γλυκᾶ⁵ καὶ τῷ Ἰωήλ⁶, οἵτινες προφανῶς ἔχουσι πάντες πηγὴν τὴν αὐτὴν, τὸν Θεοφάνην, τινὲς ἀντιγράφοντες σχεδὸν αὐτολεξεῖ.

Ἐκ τῆς ἀνασκοπήσεως ταύτης βλέπομεν, ὅτι μέχρι τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος, ὅτ' ἔζησεν ὁ Ἰωήλ, παρ' οὐδενὶ τῶν ἱστορικῶν τοῦ Βυζαντίου εὐρίσκομεν ἀπήχησιν τῆς παραδόσεως

¹ Ἐκδ. Βόννης σ. 111,10· «ἔγημε δὲ ὁ αὐτὸς θεϊστάτος Μαρκιανὸς Πουλχερίαν τὴν ἀδελφὴν Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως, οὖσαν πενήκοντα τεσσάρων ἐτῶν παρθένον καὶ μὴ διαφθαρεῖσαν».

² Ἐκδ. Βόννης Τόμ. Α' σ. 602,18· «Ἡ δὲ σοφὴ καὶ ἀγαθὴ Πουλχερία μήπω τῆς τοῦ ἀδελφοῦ τελευτῆς γνωσθείσης μεταστελαμένη τὸν Μαρκιανὸν, ἄνδρα ἐν σωφροσύνῃ καὶ σεμνότητι διαπρέποντα, γέροντα ὄντα καὶ ἰκανιώτατον, λέγει πρὸς αὐτόν· Ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς ἐτελεύτησεν, ἐγὼ δὲ σε ἐξελεξάμην ἐξ ὅλης τῆς συγκλήτου ὡς ἐνάρετον, δός μοι λόγον ὅτι φυλάττεις τὴν παρθενίαν ἣν τῷ θεῷ ἀνεθέμην, καὶ ἀναγορεύω σε βασιλέα. Αὐτοῦ δὲ συνθεμένου τοῦτο, μεταστέλλεται τὸν πατριάρχην Ἀνατόλιον καὶ τὴν σύγκλητον, καὶ ἀναγορεύει αὐτὸν βασιλέα».

³ XIII, 24· «Πουλχερία δὲ μήπω πολλοῖς γνωσθείσης τῆς τοῦ αὐτοκράτορος τελευτῆς τὸν Μαρκιανὸν μετεπέμψατο, ἄνδρα γηραιὸν ἤδη, χρηστὸν δὲ τοὺς τρόπους καὶ σώφρονα, καὶ ἀπαγγέλλει αὐτῷ τοῦ βασιλέως τὸν θάνατον, καὶ φησιν ὡς Σὲ παρὰ πάντας εἰς βασιλέα προκέκρικα, εἴ μοι δώης τὴν παρθενίαν ἀνέπαφον, ἣν τῷ θεῷ ἀνατέθεικα. Τοῦ δὲ συνθεμένου, μετακαλεῖται τὸν πατριάρχην καὶ τὴν βουλήν, καὶ ἀναγορεύει τοῦτον καὶ ταινιοὶ διαδήματι».

⁴ Ἐκδ. Βόννης στ. 2769·

Μετακαλεῖται τὸν χρηστὸν Μαρκιανὸν αὐτίκα, ἄνδρα σεμνοῦς ἐμπρέποντα καὶ φιλοθέοις τρόποις, καὶ καταδήσασα φρικτοῖς καὶ βαρυτάτοις ὅρκοις ἀδιαλώδητον αὐτῆς τηρῆσαι τὴν ἀγνείαν, καὶ συγκατατιθέμενον εὐροῦσα καὶ τὸν ἄνδρα, τὸ στέφος περιτίθῃσιν αὐτῷ τῆς βασιλείας.

⁵ Ἐκδ. Βόννης σ. 486,20· «Καὶ γνοῦσα ὅτι βασιλέως τὰ τῶν Ῥωμαίων χρήζουσι πράγματα, τὸν εὐσεβῆ μετακαλεῖται Μαρκιανὸν καὶ τὸ τῆς βασιλείας στέφος αὐτῷ περιτίθῃσιν φρικτοῖς αὐτὸν πρότερον ὅρκοις καταδεσμήσασα τοῦ φυλάξαι αὐτῇ τὴν ἀγνείαν ἀδιαλώδητον».

⁶ Ἐκδ. Βόννης σ. 41,5· «Τοῦ γὰρ Θεοδοσίου τελευτήσαντος, καὶ μήπω τινὶ τούτου γνωσθέντος, μεταστελαμένη τοῦτον ἡ Πουλχερία στρατιώτην ὄντα γέροντα, ἐν σωφροσύνῃ καὶ σεμνότητι βίου διαπρέποντα, φησὶ πρὸς αὐτόν· Ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς ἐτελεύτησεν, ἐγὼ δὲ σε ἐξελεξάμην ἐκ πάσης τῆς συγκλήτου ὡς ἐνάρετον, δός μοι λόγον ὅτι φυλάττεις μου τὴν παρθενίαν ἄσυλον, ἣν τῷ θεῷ ἀνεθέμην, καὶ ἀναγορεύω σε εἰς βασιλέα. Τοῦ δὲ συνθεμένου ταῦτα μεθ' ὅρκου, προσκαλεῖται τὸν πατριάρχην καὶ τὴν σύγκλητον, καὶ ἀναγορεύει αὐτὸν βασιλέα.

περὶ ἀποπείρας παραβιάσεως τοῦ ὑπὸ Μαρκιανοῦ δοθέντος δρ-
κου, ἄρα καὶ τῆς τυφλώσεως καὶ ὡς ἐκ θαύματος ἀναβλέψεως
αὐτοῦ. Ἐνδεικνύει ἄρα τοῦτο ὡς ἀναγκαίαν τὴν ἀποδοχὴν τῆς
γνώμης, ὅτι ὁ θρύλος οὗτος ἐγεννήθη τὸ πρῶτον μετὰ τὸ πρῶ-
τον ἡμισυ τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος ἢ δυνάμεθα νὰ ποδεχθῶ-
μεν, ὅτι ἐλάμβανεν ἤδη πρότερον μοναστηριακὴ διήγησις περὶ
ἀναβλέψεως τοῦ τυφλωθέντος Μαρκιανοῦ σχετιζομένη πρὸς τὰ
θαύματα τῆς Ὁδηγητρίας;

Εἰς διαφώτισιν δ' ἡμῶν περὶ τοῦ χρόνου καὶ τῆς αἰτίας, ἐξ
ἧς προῆλθεν ὁ θρύλος περὶ τῆς τυφλώσεως τοῦ Μαρκιανοῦ,
συντελεῖ πως ἡ παρατήρησις, ὅτι πλὴν τῆς ἀρχαιοτέρας,
ἤδη παρὰ Θεοδώρῳ τῷ Ἀναγνώστῃ εὑρισκόμενης παραδό-
σεως περὶ τῆς ὑπὸ τῆς Πουλχερίας κτίσεως τῶν Ὁδηγῶν
ὑπῆρχε καὶ ἄλλη, καθ' ἣν τὴν μονὴν ταύτην ἔκτισεν ὁ αὐ-
τοκράτωρ Μιχαὴλ Γ' ὁ Μεθυστής (842-867) ὁ ὑπὸ Βασιλείου
τοῦ Μακεδόνα ἀναιρεθεὶς¹. Ἡ παράδοσις δὲ αὕτη, ἣν ἄνευ
ἀποχρῶντος λόγου εὑρίσκει αὐτόχρημα γελοίαν ὁ Du Cange²,
δύναται ἴσως νὰ συνδυασθῇ πρὸς τὴν ἀναφέρουσαν τὴν κτίσιν
εἰς τὴν Πουλχερίαν. Οὐδὲν μὲν ἀπίθανον, ὅτι ἡ Πουλχερία
ἔπηξε τὸ πρῶτον τὴν μονὴν τῶν Ὁδηγῶν ἐν χώρῳ συνδεομένῳ
πρὸς ἀγίασμα, ὅπερ ἐθεωρεῖτο εὐεργετικὸν εἰς τοὺς πάσχοντας
ὀφθαλμικὰς παθήσεις. Τὴν μονὴν δὲ ταύτην, ἀμεληθεῖσαν ἴσως
σὺν τῷ χρόνῳ ἢ καὶ καταρρεύσασαν, ἀνέκτισεν ἔπειτα Μιχαὴλ
ὁ Μεθυστής. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τὴν πρώτην ἐκείνην μονὴν συνε-
δέοντο διάφορα θαύματα τῆς Ὁδηγητρίας εἰς τυφλοὺς γενόμενα,
προσετέθη εἰς ταῦτα καὶ τὸ περὶ τὸν Μαρκιανόν, ὅτ' ἐγεννήθη

¹ Γεωργίου Κοδινου Περὶ κτισμάτων τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκδ. Βόννης σ.
80,1 κ. ἑ. Τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον τὴν Ὁδηγὸν Μιχαὴλ ὁ μεθυστής ἔκτισεν, δε
καὶ ἀνηρέθη ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα. Πρότερον δὲ εὐκτῆριον ὑπῆρχε πολ-
λῶν τυφλῶν ἐν τῇ ἐκείσῃ πηγῇ νιψαμένων καὶ βλεψάντων. Διὰ τὸ ἀναβλέπει οὖν
ἐκείσε τοὺς τυφλοὺς ἐκλήθη Ὁδηγῶν. Ἴδε καὶ τὴν ἐν σημειώσει παραλλαγήν ἐκ τοῦ
Παρισιακοῦ κώδικος Regius 3058⁴, νῦν φέροντος ἀριθμὸν 1783.

² Ἐνθ' ἀν. σ. 89.

ἢ παράδοσις περὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ παραβάσεως τοῦ εἰς τὴν Πουλχερίαν δοθέντος ὄρκου.

Καὶ τὰ μὲν λοιπὰ τῆς παραδόσεως ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Μαρκιανοῦ ὡς συζύγου ὑπὸ τῆς Πουλχερίας δὲν διαφέρουσιν οὐσιωδῶς ἀπὸ τῆς διηγήσεως τῶν ἱστορικῶν, παραβαλλόμενα πρὸς ταύτην. Ἄξια δὲ σημειώσεως εἶνε ὅπως δῆποτε αἱ φραγκικαὶ λέξεις τζάμπρα (chambre) καὶ τέρμενον καὶ ἡ ἀπροσδιόνυσος εἰς τὴν διήγησιν ἀνάμιξις τοῦ πάπα, οὗ ἄλλως τὸ ὄνομα Ἰουβενάλιος, ἀντὶ τοῦ συγχρόνου τῷ Μαρκιανῷ πάπα Λέοντος τοῦ μεγάλου, προῆλθεν ἐκ συγχύσεως πρὸς τὸν ὁμώνυμον ἐπὶ Μαρκιανοῦ πατριάρχην Ἱεροσολύμων Ἰουβενάλιον. Τοὺς φραγκισμοὺς τούτους δὲν ὑπολαμβάνω ἐνδεικνύοντας γεννησὶν τῆς ὅλης παραδόσεως ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς φραγκοκρατίας, ἀλλ' ἀπλῶς παρειαδύσαντας εἰς τὴν διήγησιν περὶ ἐκείνους τοὺς χρόνους.

Ἐχει δὲ ἡ περὶ Πουλχερίας καὶ Μαρκιανοῦ διήγησις τοῦ Κουτλουμουσιακοῦ κώδικος ὧδε·

φ. 128^α

Περὶ Πουλχερίας τῆς βασίλισσας.

Θεοδόσιος ὁ βασιλεὺς ἐποίησεν θυγατέραν ὀνόματι Πουλχερίαν. Καὶ ὡς ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς, ἔμεινεν ἡ βασίλισσα μετὰ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ, ἐπειδὴ οὐδὲν εἶχαν ἀρσενικὸν παιδίον, καὶ ἐκράτειεν τὴν αὐθεντίαν τῆς βασιλείας ἡ Πουλχερία ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως, καὶ ἦτον ἀκόμη παρθένος. Ἡῦρέ την δὲ ἀρρωστία μεγάλη, καὶ ἐπαρεκάλεσεν τὴν Παναγίαν Θεοτόκον, ἵνα ποιήσῃ ταύτην καλὰ καὶ εἰς ὅλην αὐτῆς τὴν ζωὴν νὰ μὴδὲν ἐπάρῃ ἄνδραν. Ὁμοσε δὲ ὄρκον τὸν μονογενῆν αὐτῆς υἱόν. Καὶ ἡ Θεοτόκος παρευθὺς ἔδωκε τὴν τὴν ὑγίαν καὶ ἔζησε. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἐσυκώθη ἔθνος καὶ ἐπολέμιζε τὴν πόλιν καθ' ἡμέραν, καὶ οἱ μεγάλοι ἄνθρωποι τῆς Κωνσταντινουπό-

- 1 ὀνόματι 2. βασίλισσαν οὕτω δι' ἐνός ὁ ἀπανταχοῦ ἐν ἀπάσαις ταῖς πτώσεσιν 5. εἶπον 6. (καὶ κατωτέρω) καλλὰ
 7. αὐτῆς 8. ἐδωκέ (καὶ κατωτέρω) ὑγίαν 9. ἐζησε 7-8. μονογενῆν 10. καθημέραν 10. ἀνθρωποι

λεως ἐπῆραν βουλήν, καὶ ἦλθαν εἰς τὴν βασίλισσαν, καὶ εἶπαν· «Νὰ ἐγνωρίσης, κυρία ἡμῶν δέσποινα, ὅτι ἐὰν οὐδὲν ἐπάρῃς ἄνδρα· νὰ ὀρδινιάζῃ τὴν αὐθεντίαν σου, χάνεις τὴν αὐθεντίαν σου· καὶ ὅλον τὸν τόπον· ἐσένα γνωρίζουν γυναῖκα οἱ ἐχθροὶ μας καὶ οὐδὲν ἔχουν κἂν ἓνα φόβον». Καὶ ἡ βασίλισσα ἀπεκρίθη οὕτως, ὅτι «Ἐγὼ, ὅταν ἤμην εἰς τέλος θανάτου, ὤμοσα ὄρκον τῆς Θεοτόκου νὰ μου δώσῃ τὴν ὑγίειάν μου καὶ ἄνδρα ποτὲ νὰ μηδὲν ἐπάρω, καὶ οὐδὲν εἰμπορῶ νὰ εὐγῶ ἀπὸ τὸν ὄρκον». Καὶ οἱ ἄρχοντες ἀπεκρίθησαν, ὅτι «Ἐπαρε ἄνδρα νὰ ἔχωμεν || σκέπην, καὶ ἡμεῖς νὰ ἀπολογούμεθα εἰς τὸνφ.198β Θεὸν τὴν ἀμαρτίαν ταύτην». Ὁμοίως καὶ ὁ πατριάρχης καὶ ἡ ἐκ- 10 κλησία τὸν αὐτὸν λόγον εἶπαν πρὸς τὴν βασίλισσαν. Ἐγραψε καὶ ὁ πάπας τῆς Ῥώμης Ἰουβενάκιος καὶ ἐσυμπάθησέ τὴν νὰ ἐπάρῃ ἄνδρα· καὶ ἐπῆραν ὅλοι τὸν ὄρκον ἀπάνω τους. Ἡ δὲ βασίλισσα ποσῶς οὐδὲν ἐσυγκατέβη. Ἐζήτησεν τέρμενον ἡμέρας θ', καὶ ἐβούλευετο μετὰ ταῖς εὐγενικαῖς ἀρχόντισσαις, καὶ μετὰ τὰς [θ'] ἡμέρας ἦλθαν πάλι 15 εἰς τὴν βασίλισσαν. Καὶ ἀπεκρίθη πρὸς αὐτούς· «Ἐπειδὴ με ἀναγκάζετε νὰ ἐπάρω ἄνδρα, γράψτε μοι ὅλοι μικροὶ μεγάλοι μαρτυρίαν ὅποιον θελήσω νὰ ἐπάρω νὰ τον δεχθῆτε δι' αὐθέντην, καὶ ἐγὼ νὰ κάμω τὸ θέλημά σας». Καὶ ὡς ἤκουσαν τὸν λόγον τῆς βασίλισσας, μετὰ πάσης χαρᾶς ἔκαμαν ταῖς μαρτυρίαις τους καὶ ἐδῶκάν της πρὸς 20 τὴν βασίλισσαν. Καὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἠύρεθῃ ἓνας γέρων μικρὸς καὶ πτωχὸς στρατιώτης, τὸ ὄνομά του Μαρκιανός, καὶ ὤρισεν ἡ βασίλισσα καὶ ἔφεράν τον ἐμπρὸς της, καὶ ἔβαλέν τον καὶ ὤμοσε, ὅτι, εἴ τί τον ὀρίσῃ, νὰ μηδὲν το ἔξούρη ἄνθρωπος εἰς τὸν ὄρκον ὅπου τὸν βάνει. Καὶ λέγει ἡ βασίλισσα πρὸς αὐτὸν, ὅτι «Ἐγὼ θέλω νὰ σ' 25 ἐπάρω ἄνδρα· μόνον εἰς τὴν ζωὴν σου ὅλην νὰ μηδὲν γυρέψῃς ἀμαρτίαν καμμίαν». Καὶ ὁ Μαρκιανὸς ὁ γέρων ὤμοσε εἰς τὴν εἰκόνα τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, ὅτι καθὼς ὀρίζει ἡ βασίλισσα νὰ γένη. Καὶ ἔβαλε

3. ὀρδυνιάζῃ 4. ἔχουν 5. ἓνα 6. εἶμην 7. ὄμοσα
 (καὶ κατωτέρω ὡς τὸ πλεῖστον) ὄρκον νὰ 7. ἄνδρα νὰ μὴ δὲν
 οὐδὲν 8. νὰ εὐγῶ ἄρχοντες ἔπαρε 9. ἔχομεν 10. (καὶ κατω-
 τέρω) ἀμαρτίαν 11. ἔγραψε 13. ποσῶς 14-15. μετὰ ταῖς 15. ἀρχόν-
 τισσῶν θ. λείπει (καὶ κατωτέρω) πάλαι 16. (καὶ κατωτέρω) ἐπειδὴ
 16-17. ἀναγκάζεται 18. δεχθεῖτε 18-19. νὰ κάμω 20. χαρᾶς
 ἐδῶκάν της 21. ἠύρεθῃ 22. (καὶ κατωτέρω) ὤρισεν 24. τί τὸν
 νὰ μὴδὲν 25. βάνη νὰσ 26. νὰ μὴδὲν 27. καμμίαν
 28. ὑπεράγιας

φ.199^α τὸν γέροντα καὶ ἀνάπαυέ τον εἰς τὴν τράπεζαν, ἕως οὐ νὰ ἔ||χη τὴν βου-
 λὴν τῆς. Καὶ ὅλοι οἱ εὐγενικοὶ ἄνθρωποι εἶχαν χαρὰν μεγάλην λογιάζον-
 τες ποῖον θέλει ζητήσῃ ἀπὸ τοὺς εὐγενικοὺς καὶ μεγάλους. Καὶ ὡς
 ἐπλήρωσεν τὸ τέρμενον, ἐσυνήχθησαν πάλῃ ὅλοι μικροὶ μεγάλοι εἰς τὸ
 5 νὰ ἀκούσῃ τί ἐνε ὀρισμὸς τῆς βασιλίσσης καὶ τίναν θέλει ζητήσῃ ἄν-
 δρα. Καὶ ἡ βασίλισσα ὤρισεν καὶ ἤφεραν τὸν γέρον ἐκεῖνον, τὸ ὄνομά
 του Μαρκιανός· καὶ λέγει ἡ βασίλισσα πρὸς αὐτοὺς, ὅτι « Αὐτὸν
 ἠγάπησα ἄνδρα νὰ τον ἐπάρω ». Καὶ ὅλοι οἱ ἄρχοντες εἶχαν μέγα
 θαῦμα πῶς ἠθέλησε τοιοῦτον ἄνδρα, καὶ οὐδὲν ἐτόλμησαν νὰ ἀντεί-
 10 πῃν, ἐπειδὴ εἶχε τὰς μαρτυρίας αὐτῶν. Καὶ ἐποίησαν τὸν γέρον
 Μαρκιανὸν βασιλέα καὶ ὄρθονε τὰς δουλείας καὶ τὰ καμώματα τῆς
 βασιλείας πολλὰ καλὰ. Καὶ ὡς ἂν ἐπληρώθησαν ε' χρόνοι, ἔβλεπεν ὁ
 γέρον Μαρκιανός τὴν βασίλισσαν νέαν, εὐμορφον, καὶ ἐνεθυμήθη εἰς
 τὴν ἀμαρτίαν, καὶ ἀλησμόνησε τὸν ὄρκον· καὶ μίαν νύκταν ἐδιέβη εἰς
 15 τὴν τζάμπρα τῆς βασίλισσας, καὶ ἠθέλησε νὰ κάμῃ μετ' αὐτῆς.
 Καὶ παρευθὺς ἐτυφλώθη. Καὶ ἡ βασίλισσα τὸν ἀποκρίθη, ὅτι « Ἀλη-
 σμόνησες τὸν ὄρκον καὶ εἰς τοῦτό σε ἦλθεν τὸ κακὸν καὶ ἐγίνης τυ-
 φλός. Ἐγὼ διότι ἤσουν γέρον σε ἐπῆρα, νὰ μηδὲν ἐνθυμηθῆς τοιοῦ-
 τὸν ποτε πράγμα, καὶ ὡς ἀφίορκος ἔπαθες ». Ἐσुकώθη ἡ βασι-
 20 λίσσα τὸ πρῶν, καὶ ὤρισεν καὶ ἀρμάτωσαν κάτεργα ὀγδοήκοντα,
 φ.199^β λέγοντα, ὅτι νὰ ὑπάγῃ νὰ προσκυνήσῃ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ἐκεῖ ὅπου
 ἦτον ἡ Ὀδηγήτρια. Καὶ ἐπέβη ἡ βασίλισσα εἰς τὰ κάτεργα καὶ
 ἀπόσωσε εἰς τὴν Ἀντιόχειαν· καὶ οὐδὲν ἠθέλησε νὰ ἐβγῆ ἔξω, λέ-
 γοντα ἀφορμὴν, ὅτι ἐτάχθη νὰ μηδὲν ἐβγῆ ἔξω τοῦ κατέργου, ἀμμή
 25 ἐκεῖ ἀπέσω νὰ φέρουν τὴν εἰκόνα. Καὶ ὅλοι οἱ καλοὶ ἄνθρωποι τῆς
 Ἀντιοχείας οὐδὲν ἠλπίζαν ὅτι ἡ βασίλισσα ἔχει βουλήν νὰ ἐπάρῃ
 τὴν εἰκόνα, καὶ ἔμπασάν την εἰς τὸ κάτεργον ὅπου ἦτον ἡ βασι-

- | | | |
|---|---------------------------|--------------------------------|
| 1. ἀνάπαυέ | οὔνα ἔχει | 3. (καὶ κατωτέρω) θέλην ζητήσῃ |
| 4-5. τὸνα | 5. ἐνε | 8. ἠγάπησα |
| κατωτέρω) ἠθέλησε | 9-10. να | 11. ὄρθωναι |
| 14. ἀλησμόνισε. | 15. την | 12. ὁ |
| 17. τοῦτο | 18. εἶσουν | 16. παρ' εὐθύς |
| 18-19. (καὶ κατωτέρω) μὴδὲν ἐνθυμηθεῖς τοιοῦτον ποτὲ πράγμα | 20. (καὶ κατωτέρω) ὤρισεν | 17. ἀρμάτωσαν |
| 21. να | 22. εἶτονα | 18. ἀπόσωσε |
| ναπροσκυνήσῃ | 23. εἶτονα | 19. οὐδὲν ἐβγῆ |
| 24. εὐγῆ | 25. ἐκεῖ | 20. ἀμμή |
| 27. ἔμπασαν | | |

λισσα. Καὶ ἠγαλλιόσθη καὶ ἠσπάσατο τὴν εἰκόνα καὶ ἐπροσκύνησέν
 τὴν, καὶ ὤρισεν καὶ ἐκίνησαν τὰ κάτεργα μὲ τὴν εἰκόνα, καὶ ἦλθαν
 εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Καὶ ἔφεραν τὴν ἀπέσω εἰς τὸ παλάτιον,
 καὶ ἦλθεν ὁ Μαρκιανὸς ὁ βασιλεὺς τυφλὸς καὶ ἐπροσκύνησεν καὶ
 ἠσπάσατο αὐτήν. Καὶ ἔβαλέ τον πάλε ἡ βασίλισσα καὶ ὤμοσεν εἰς 5
 αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, ὅτι πλέον εἰς ὅλην τοῦ τὴν ζωὴν νὰ
 μηδὲν θυμηθῆ ἁμαρτίαν εἰς τὴν βασίλισσαν, καὶ παρευθὺς ἀνέβλεψεν
 καὶ ἔβλεπεν ὡς καὶ πρότερον. Καὶ ἀπ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἔμεινεν ἡ
 Ὀδηγήτρια εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἔνε ἕως τὴν σήμερον καὶ
 ποιεῖ θαύματα μεγάλα καὶ φοβερά. Τῷ δὲ θεῷ ἡμῶν πρέπει δόξα εἰς 10
 τοὺς αἰῶνας.

Ἐν ᾧ δὲ ἡ βᾶσις τῆς περὶ Πουλχερίας καὶ Μαρκιανοῦ διη-
 γήσεως εἶνε ὅπως δὴ ποτε ἱστορικὴ, ὅπως μυθώδης εἶνε ὁ χαρα-
 κτήρ τῶν δύο κατωτέρω ἐκδιδομένων διηγήσεων, ὧν ἡ μὲν
 πρώτη, ἡ ὑπὸ στοιχεῖον Α', ἐπιγράφεται ἐν τῷ κώδικι «Διήγη-
 σις περὶ τῆς Πελοποννήσου καὶ περὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων
 ὁποῦ τὴν ἀφέντευαν» καὶ προηγεῖται τῆς περὶ Πουλχερίας, ἡ
 δὲ ὑπὸ στοιχεῖον Β' ἔπεται ἀνεπίγραφος εἰς αὐτήν.

Α'.

Διήγησις περὶ τῆς Πελοποννήσου
 καὶ περὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ὁποῦ τὴν ἀφέντευαν.

φ.197α

Ὁ Πέλοψ ἐκεῖνος ἦτον Ἕλληνας καὶ βασιλεὺς ὅλου τοῦ νησίου
 τῆς Πελοποννήσου, καὶ διὰ τοῦτο καλεῖται Πελοπόννησος· καὶ εὐρί-
 σκετον ἡ κατοίκησις αὐτοῦ εἰς τὴν Λακεδαίμονα. Καὶ ἔποιεν υἱὸν τὸ 5
 ὄνομα αὐτοῦ Δίαν. Καὶ ὁ Δίας ἐπῆρε γυναῖκα τὴν θυγατέρα τοῦ Με-
 νελάου, αὐθεντὸς τῆς Ἀθήνου, ἡρώος τῆς Ἑλλάδος. Καὶ τὸ ὄνομα
 τῆς γυναίκος αὐτοῦ Ἄρκα, καὶ ἔκτισε χώραν καὶ κάστρον τὴν ἔλε-

- | | | | |
|--------------------------------|------------------|--------------|--------------|
| 1. ἠγαλλιόσθη | (καὶ 6) ἠσπάσατο | 2. μετὴν | 4. μαρκιανὸς |
| 7. ναμηδὲν θυμηθεῖ | 8. πρότερον | 9. ὀδηγήτρια | ἔναι |
| 1. (καὶ κατωτέρω) πελοποννήσου | 2. ἐλλήνων | 3. πέλωψ | 4. πε- |
| λοπόννησος | 6. ἐπύρε | 7. ἦως | 8. χώραν |

γαν Βελκίαν, ὅπερ ἔνε καὶ φαίνεται εἰς τὸν Βουρκᾶνον χαλασμένον.
 Ἐκεῖ ἦτον ὁ Δίας· μετὴν Ἄρκα, ἤγουν τὴν γυναῖκάν του ἐποίη-
 σαν θυγατέρα, καὶ ἤθελεν ἡ βασίλισσα εἶνα ἀκούη τὸ ὄνομα ταύτης
 Ἄρκα· ὁ δὲ βασιλεὺς πάλιν ἤθελε νὰ ἀκούη τὸ ὄνομά του Δία. Καὶ
 5 εἶχαν μεγάλην μάχην οἱ δύο. Καὶ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἦτον ἕνας φιλό-
 σοφος, τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ὀμηρος, καὶ εἶχαν τον οἱ Ἕλληνας μέγαν εἰς
 ἅπασαν βουλὴν καὶ γνῶσιν. Καὶ ἐμήνυσέν τον ὁ βασιλεὺς νὰ ἔλθῃ νὰ
 ἰσάσῃ τὴν μάχην, ὅπου εἶχεν μετὰ τῆς βασίλισσης. Καὶ ἦλθεν ὁ
 Ὀμηρος εἰς αὐτοὺς, καὶ ἐμέρισεν τὸ ὄνομα τῶν δύο, καὶ ἔβαλεν τὸ
 10 ὄνομα τῆς θυγατρὸς Ἀρκαδία. Καὶ ἐκείνη ἡ Ἀρκαδία ἐπῆρεν ἄνδρα,
 φ 197β || τὸν ἔλεγαν Κεκλοπίδην, ὅπερ εἶχε τὴν Κόρινθον. Καὶ ὁ Κεκλοπίδης
 ἐπῆρεν λαὸν χιλιάδας μβ', καὶ ἐπῆγε καὶ ἔκαμε πόλεμον μετ' ἑνα
 ῥήγαν ὅπου ἐκράτει ἕνα κάστρον, τὴν Ἀβριδον, ὅπερ ἔνε πλησίον
 τοῦ Καϊάφα· καὶ ἐκέρδησεν τὸν λαὸν καὶ τὸ κάστρον, καὶ ὥρισε μετ'
 15 βουλὴν τῆς βασίλισσας νὰ ἀκούη τὸ κάστρον Ἀρκαδία, ἤγουν τὸ
 ὄνομά της Περσεφόνη. Καὶ ἐκληρονόμησεν ὅλον τὸν τόπον καὶ ἐπῆρεν
 ἄνδρα ἡ Περσεφόνη, τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ποσειδός. Ὁ αὐτὸς Ποσειδῶν
 ἦτον ῥήγας τῆς Κρήτης, καὶ ἐπῆρεν τὴν γυναῖκά του καὶ ἐδιέβη τῆς
 Κρήτης, καὶ ἀφῆκε τὸν τόπον καὶ τὰ κάστρη εἰς τοὺς ἄρχοντας
 20 ὅπου ἦσαν εἰς τὸ νησί τῆς Πελοποννήσου. Καὶ ἐσυκώθη ἕνας μέγας
 αὐθέντης ἀπὸ τὴν Λακεδαιμονίαν, συγγενῆς τοῦ Πέλοπος, τὸ ὄνομά
 του Αὐρήλιος, καὶ ἦλθε καὶ ἐκτίσε χώραν, τὸ ὄνομά της Πρετουρίαν
 κοντὰ Βέλκιας ἡμέρας μίας, ὅπερ λέγεται Παλαιόκαστρον. Καὶ ὡς
 εἶδεν τὸν τόπον δίχως αὐθεντίας, ἐσυνεβιβάσθη μετὴν Βέλκίαν,
 25 ἤγουν τὴν πόλιν Βουρκᾶνον, καὶ ἐσύναξεν λαὸν χιλιάδας ρ', καὶ ἦλ-
 θεν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, καὶ οὐδέν τον ἠθέλησαν ἀφέντη οἱ ἄρχοντες
 τῆς Ἀρκαδίας.

- | | | | |
|--------------------------|------------------------|---|-------------------------------|
| 1. βουρκάνον | 2. με | γυναῖκαν | (καὶ κατωτέρω ἐν ἀπάσαις ταῖς |
| πτώσεσι) βασίλισσα | 4. ἄρκα | 5. εἶχαν | εἶτον |
| 6. ἕλληνας | 8. βασίλισσης | ἦλθεν | 10. ἐπέειρεν |
| 11. κόρινθον | 12. χιλιάδας | 13. ὅπου ἐκράτει | ἕνα |
| 14. (καὶ κατωτέρω) ὥρισε | 16. ὄνομα τῆς | 18. εἶτον | γυναῖκα |
| ἐδιέβη | 20. εἶσαν | τὸν ἦσαν (μεταξὺ τῶν δύο λέξεων διαγεγραμμένον τόπον) | 22. αὐρήλιος |
| 24. δίχος | με | 25. τὴν(διαγεγραμμένον)τὴν | βουρκάνων |
| ἦλ- | 26. οὐδέν τον ἠθέλησεν | | |

Β'.

|| Θεοδοσίος ὁ μικρὸς υἱὸς ὑπῆρχεν Ἀρκαδίου τοῦ υἱοῦ τοῦ μεγάλου φ.200^α Θεοδοσίου, καὶ ἔδωκαν πόλεμον καὶ ἐσκοτώθησαν ν' χιλιάδες ἀπὸ τὸν λαὸν τοῦ Αὐρήλιου ὅπου ἦτον ἀπέξω τῆς χώρας. Καὶ στρέφεται ὁ Αὐρήλιος εἰς τὴν Κόρινθον, καὶ ἐσύναξεν ἐκεῖθεν καὶ ἀπὸ τῆς Ἀθήνας ἄλλαις ρ' χιλιάδας φωσσάτον, καὶ ἦλθεν εἰς Ἄφριαν χώραν, 5 τὴν λέγουσιν Ἄργος τὴν σήμερον, καὶ ἤρην ἐκεῖ ἕνα στρατιώτην ἀνδρειωμένον, τὸ ὄνομα αὐτοῦ Βιργίλιος, καὶ ἐρώγεψέ τον νὰ ἔνε μετ' αὐτοῦ. Καὶ ἦλθαν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν ὁ λαὸς ὅλος ρν' χιλιάδες, καὶ οὐδὲν ἠμπόρεσαν νὰ τον πολεμίσουν. Καὶ ὁ Βιργίλιος ἐκεῖνος ὅπου τον ἐπῆραν καὶ ἐρώγεψάν τον ἀπὸ τὸ Ἄργος ὠρίσεν τὸ φωσ- 10 σάτον του νὰ τρυπήσουν τὸ βουνὸν ὅπου ἦτον τὸ κάστρον μὲ τέχνην μεγάλην. Καὶ ἤρξαν νὰ το τρυποῦν ἀπὸ τὴν ζερβὴν μερῆα, καὶ εὐρέθη πέτρα, καὶ οὐδὲν ἠμπόρεσαν νὰ το τρυπήσουν. Καὶ οἱ ἄρχοντες τῆς χώρας ἐπῆραν βουλήν νὰ τον πολεμίσουν καὶ νὰ ἔβγουν ἔξω. Καὶ ἕνας εὐγενικὸς ἄνθρωπος ἀπ' αὐτοῦς, τὸ ὄνομά του Μπερνόριος, ὅπου 15 ἦτον ἀπάνω εἰς τὸν λαὸν τῆς χώρας, ἔκαμεν μόστραν εἰς τὴν χώραν Ἀρκαδίαν, καὶ εὐρέθησαν ἄνδρες τῶν ἀρμάτων ιδ' χιλιάδες.

Καὶ ὁ Αὐρήλιος εἶχεν τὴν τέταν του ἔξω εἰς ἕνα ποταμὸν τὸν Βέλζην εἰς αχ' μίλια || ἀπὸ τὴν χώραν. Καὶ ἀπέσωσαν τὰ μαντάτα φ.200^β εἰς τὸν Αὐρήλιον πῶς θέλουν νὰ τον πολεμίσουν οἱ ἄρχοντες καὶ ὁ ἄν- 20 λαὸς Ἀρκαδίας. Καὶ ἐκεῖνος εἶχε χαρὰν μεγάλην, θαρρῶντα νὰ τους κερδήσῃ καὶ ἐσυκώθη ἀπὸ τὴν τέταν του καὶ ἐκαβαλλίκευσε μὲ τὸν Βιργίλιον καὶ ἐσυναπαντήθησαν κοντὰ εἰς τὴν χώραν καὶ ἔδωκαν

1. υἱοῦ 2. ἔδοκαν 3. ἐσκοτώθησαν 4. χιλιάδας 5. αὐρήλιου
 εἶτον 6. (καὶ κατωτέρω) αὐρήλιος 7-8. τῆς ἀθήνας 9. χιλιάδας
 φωσσάτον 10. χώραν 11. ἤρην 12. ἀνδρειωμένον 13. ἐρώγεψέ 14. νὰ ἔ-
 ναι 15. ἠμπόρεσαν (καὶ κατωτέρω) νατον πολεμίσουν. Ἴδε καὶ κατω-
 τέρω στ. 14 καὶ σ. 142 στ. 16. τὸν 17. ἐρώγεψάν
 18-19. φωσσάτον 20. τρυπήσουν το 21. εἶτον 22. ἤρξαν νατὸ
 εὐρέθη 23. ἠμπόρεσαν νατὸ τρυπήσουν 24. χώρας 25. νατὸν
 εὐγουν 26. ἕνας 27. ὅπου 28. εἶτον 29. εὐρέθησαν 30. (καὶ
 κατωτέρω) τέταν ἕνα 31. βέλζειν εἰς ας' 32. χώραν 33. μαντάτα
 34. νὰντὸν 35-36. θαρῶντα νὰν τοὺς κερδήσῃ 37. ἐσυκώθη
 τοῦ 38. ἐκαβαλλίκευσε μετὸν

πόλεμον. Καί εἰς τὴν πρώτην μπατάλιαν ἔρριξεν ὁ Βιργίλιος χίλιους
 πεντακόσιους καὶ ὁ Αὐρήλιος τριακόσιους. Εἰς τοῦτο ἐβάλθησαν ὅλοι
 τῆς Ἀρκαδίας καὶ ἔδωκαν πόλεμον, καὶ ἐσκοτώθη ὁ Βιργίλιος καὶ
 ἑξήκοντα χιλιάδες μετ' αὐτοῦ. Καὶ ὡς εἶδεν ὁ Αὐρήλιος, ὅτι ἐσκοτώθη ὁ
 5 Βιργίλιος, ἐδιέβη εἰς τὸν τόπον ὅπου ἦτον μετὰ τὸν λαόν του, καὶ τὴν
 δεύτην ἡμέραν ἀρχισε πάλαι τὸν πόλεμον. Καὶ εἰς τὴν πρώτην
 μπατάλιαν ἐφάνησαν κάτεργα σ' ὅπου ἤρχετο ὁ Ποσειδώνιος ὁ φυσικὸς
 αὐθέντης ἀπὸ τὴν Κρήτην, καὶ ἐμοίρασεν τὰ ρ' κάτεργα εἰς τὸν
 ποταμὸν τοῦ Ἀλφαῖος καὶ τὰ ἄλλα ρ' ἐκράτησεν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν,
 10 καὶ ἐπολέμιζεν. Καὶ οὐδὲν ἀπόμειναν ἐξ αὐτοῦ τοῦ Αὐρηλίου, μόνον
 τριακόσιοι. Ἐπιάσαν καὶ τὸν Αὐρήλιον ζωντανόν. Καὶ εἶπεν ὁ Πο-
 σειδώνιος πρὸς αὐτόν· « Σὺ ἠθέλησες καὶ ἐγένεσθαι δημιγέρτης, καὶ
 θέλεις νὰ κρίνης ἀτός σου τὴν κρίσιν σου ». Καὶ ὁ Αὐρήλιος ἀπελο-
 γήθη, ὅτι « Κανεὶς ἄνθρωπος τοῦ κόσμου οὐδὲν κρίνει ἀτός του νὰ
 15 χαθῆ ἢ ἔμουν ἄνθρωπος τῶν ἀρμάτων καὶ ἐγύρευα τὸ κάλλιόν
 μου ». Καὶ ὁ Ποσειδώνιος ἔβαλε τὴν δεύτην ἡμέραν καὶ ἔκοψαν
 τὸ κεφάλιν του καὶ ἔθαψάν τον ἐξω τῆς χώρας. Καὶ ἔβαλαν ἕναν
 κιόνιν, καὶ ἔγραψαν εἰς αὐτὸ καὶ γράμματα·

Ἐτοῦτος ἔνε ὁ Αὐρήλιος ὁ δυνατὸς στρατιώτης,
 20 ὅπου εἶχεν ἀνδρείαν καὶ δύναμιν καὶ ῥιζικὸ οὐδὲν εἶχεν,
 καὶ ἔπρεπέ του νὰ κάθεται καὶ τὴν ζωὴν του νὰ εἶχεν.

Καὶ αὐτὸς ὁ Ποσειδώνιος ἦτον ῥήγας τῆς Κρήτης, καὶ ἐγένη εἰς τὸν
 τόπον ἐτοῦτον αὐθέντης, ὅπου ἦτον γονικὸν τῆς γυναικὸς του, καὶ
 ἦτον καλὸς εἰς πάντα ἄνθρωπον καὶ εἰς πᾶν πρᾶγμα, ἄνθρωπος τῶν
 25 ἀρμάτων οὐδὲν ἦτον, μόνον ἀπὸ τὴν καλωσύνην του ἐκέρδαινε τοὺς
 τόπους. Καὶ ἀπόθανεν ὁ Ποσειδώνιος καὶ ἔθαψάν τον εἰς τὴν Βέλκιαν,

1. ἔριξεν 2. πεντακόσιους 3. τριακόσιους 4. εἰς τοῦτο. Ἴδε καὶ
 ἀνωτέρω σ. 138, στ. 17. 4. εἶδεν ὁ 5. ὅπου (καὶ κατωτέρω) εἶτον
 μετὸν 6. ἀρχισαὶ πάλαι 7. (καὶ κατωτέρω) ποσειδώνιος 8. ἐμή-
 ρασεν 9. ἀπόμειναν ἐξ' 10. τριακόσιοι 11. ὁ 12. ἠθέλησες
 13. θέλης ἀτός 13-14. ἀπελογίθη 14. κανῆς οὐδὲν κρίνη
 15. χαθῆ εἶμουν 16. ἔβαλε 17. κεφάλιν 18. ἔθαψαντοναί
 17-18. εὔαλαν ἕναν κιόνιν 19. εἶναι 20. ὅπου ἀνδρείαν ῥιζι-
 κὸν 21. του εἰς τὸν ἀκάθεται νὰ εἶχεν 22. εἶτον 23. ἐτοῦτου
 ὅπου 24. καλὸς πρᾶγμα 25. ἀρμάτων καλωσύνην
 26. βέλκιαν

ὅπερ λέγεται εἰς τοὺς Βουρκάνους, καὶ ἔμεινεν ἡ γυναῖκά του εἰς τὴν Κρήτην, ἤγουν ἡ Περσεφόνη, καὶ ἐπῆρεν ἄνδρα τὸν Ῥώμυλον ῤήγαν ὅλης τῆς Δύσις. Καὶ αὐτὸς ἔκτισεν τὴν Ῥώμην καὶ ἐπῆρεν τὴν εἰς τὴν Ῥώμην καὶ ἐκράτησε καὶ ἐτούταις ταῖς χώραις, καὶ ἀπόστειλεν τέσσαρες εὐγενικοὺς αὐθέντας εἰς τὰ τέσσαρα κάστρη, εἰς τὴν Λακε- 5 δαιμονίαν, εἰς τὴν Κόρινθον, εἰς τὸ Βουρκᾶνον καὶ εἰς τὴν Ἀρκαδίαν. Αὐτὰ τὰ κάστρα ἦσαν πρῶτα τῶν Ἑλλήνων εἰς τοῦτο τὸ νησί ὅπου λέγεται Πελοπόννησος. Καὶ ἀπόθανεν ὁ Ῥώμυλος μὴ ἔχων κληρονομίαν, καὶ ἀφέντεψεν ὁ Μίδας. Καὶ αὐτὸς ὁ Μίδας ἐσύν- αξε τὸ λογάριν ὅλον τῆς γῆς· οὐδὲν ἠύρεθη αὐθέντης πλουσιώτερός 10 του εἰς τὸν κόσμον. Καὶ ἐπαρεκάλεσεν τὸν θεὸν || ὅτι εἴ τι θέλει πιάσει νὰ γίνεται χρυσάφιν· καὶ ἔδωκε τὸν ὁ θεὸς τὴν χάριν, καὶ εἴ τι ἔπιανε παρευθὺς ἐγένετο χρυσάφιν. ἢ χόρτα ἢ χῶμα ἢ ξύλα ἢ λιθάριν ἢ ψωμὶν ἢ ἄλλο τι παρευθὺς ἐγένετο χρυσάφιν. Καὶ οὐδὲν ἠμπορεῖ νὰ φάγη τίποτες, μόνον νερὸν ὅπου ἔπινεν. Καὶ ὡς ἐκόντεψε 15 νὰποθάνη, ὄρισε καὶ ἐβάλαν τὸν εἰς μίαν βάλκα καὶ ἕναν ποτάμιν τὸ ἔλεγαν Δανούβιν, καὶ ἡ βάλκα ἐπιάσθη εἰς ἕναν ξύλον μέσα εἰς τὸ ποτάμιν, καὶ ἐκεῖ ἔκτισε κάστρον καὶ λέγουν τὸ Ἄγκυραν κοντὰ τῆς Ἀλαμάνιας, καὶ ἐκεῖ ἀπόθανεν, καὶ ἐθάψαν τὸν ἐκεῖ.

Ἡ ἀνάγνωσις τῶν δύο τούτων διηγήσεων πείθει ἐξ ἀρχῆς περὶ τοῦ μυθιστορικοῦ αὐτῶν χαρακτῆρος. Ἡ δὲ γεωγραφικὴ καὶ ἱστορικὴ σύγχυσις ἢ ἐν αὐταῖς παρατηρουμένη δὲν εἶνέ τι πρωτοφανές, ἀλλὰ προσιδιάζει καὶ εἰς ἄλλας παροιμίας διηγήσεις τῶν μέσων αἰώνων κατὰ τε τὴν ἑλληνικὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Δύσιν¹. Θὰ ἦγε δ' ἡμᾶς εἰς μῆκος πολὺ ἢ λεπτομερῆς ἐκθεσις τῶν ἄλλως ἀφ' ἑαυτῶν φανερωτάτων ἀναχρονισμῶν καὶ τοπικῶν ἀνακριθειῶν, ὧν βρίθει τὸ ὅλον τῶν διηγήσεων τού-

1. γυναῖκα 3. ἐκτισεν ἐπῆρεν 4. χώραις 5. βουρκάνων
7. εἶσαν ἑλλήνων 8. Ῥωμύλος 9. Ἐν τῇ ῤα ἐρυθροῖς γράμμασι Μίδας 10. ἠύρεθη 10-11. θέλι πιάση νὰ 12. ἔδωκε 13. παρ' εὐθὺς ὑξύλα 14. ἐγένετο 15. ὑπόρη ὅπου 16. ὄρισε 17. ἔλεγαν 18. ἕναν ξύλον 19. ἀλλάμάνιας

¹ Παράβαλε ἐπὶ παραδείγματι ἀναλόγους συγχύσεις περὶ τῆς Ῥώμης κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους παρὰ τῷ *Arturo Graf* Roma nella memoria e nelle immaginazioni del medio evo. Ἐν Γαυρίνω. 1882 Τόμ. Α' σ. 240 κ. ἑ.

Ε.Υ.Δ. 2005-2006
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

των, ἐν αἷς οὐδὲν ὑπάρχει τὸ ἀληθῶς ἱστορικόν. Δυσχερεστάτη δὲ θὰ ἦτο ἡ συσχέτισις τῶν τοιούτων διηγήσεων πρὸς ἄλλας τυχὸν ἀναλόγους καὶ ἡ ἀνάλυσις εἰς τὰ στοιχεῖα αὐτῶν¹.

Περὶ ὀλίγων δὲ μόνον ζητημάτων ἐπιτραπήτω νὰ γείνη ἐνταῦθα βραχὺς λόγος. Καὶ τίς μὲν σύγχυσις ὑπόκειται ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Αὐρηλίου δὲν εἶνε εὐκόλον νὰ διαγνωσθῇ. Περιεργότερα δὲ εἶνε ἡ ἀνάμιξις τοῦ Βιργιλίου εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Πελοποννήσου. Ἀλλὰ τίς ὁ Βιργίλιος οὗτος; Εἶνε ἄρα ὁ μέγας Λατίνος ποιητής; Εἶνε γνωστὸν, ὅτι περὶ τούτου τὸ ὄνομα ἐξυφάνθησαν κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ἐν τῇ Δύσει μῦθοι παντοῖοι, παριστάνοντες τὸν Βιργίλιον ὑπὸ τὰς πολλαπλᾶς ιδιότη-
τας αὐτοῦ ὡς προφήτου τοῦ Χριστοῦ, ὡς μάγου καὶ ὡς γυναικομανοῦς ἐρωτοτρόπου μετὰ ποικίλων ἀνεκδότων καὶ παραφυάδων δημωδῶν παραδόσεων². Εὐρίσκομεν δὲ διαδεδομένους τοὺς περὶ Βιργιλίου θρύλους ἐν τε τῇ Ἰταλίᾳ καὶ ἐκτὸς αὐτῆς. Καὶ δὲν γινώσκω μὲν ῥητὴν μέχρι τοῦδε παρ' ἡμῖν συμμετοχὴν τῶν Ἑλλήνων τῶν μέσων αἰώνων εἰς τὴν περὶ Βιργιλίου μυθοπλαστίαν· ἀλλ' ἔχομεν ὁμῶς οὐχ ἥττον διηγήσεις εἰς τὸν αὐτοκράτορα Λέοντα τὸν σοφὸν ἀναφερομένας, αἵτινες παρ' ἑσπερίοις μεσαιωνικοῖς συγγραφεῦσιν ἀποτελοῦσι μέρος τῶν περὶ Βιργιλίου θρύλων³. Αὐτοῦ δὲ τοῦ Βιργιλίου τὸ ὄνομα ἀναμφηρίστως διεδόθη καὶ εἰς τοὺς φραγκοκρατούμενους Ἑλληνας ἐκ τῆς Ἑσπερίας, καθ' οὓς χρόνους οἱ περὶ αὐτοῦ θρύλοι εἶχον τύχει ἐν αὐτῇ τῆς μεγίστης διαδόσεως. Τότε δὲ συσχετίσθη ὁ Βιργίλιος καὶ πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς Πελοποννή-

¹ Τὸ ἔργον τοῦτο εἶνε ἔτι δυσχερέστερον ἐν Ἀθήναις ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως τῶν ἀναγκαίων βοηθημάτων.

² Ἴδε *Zappert* Virgils Fortleben im Mittelalter ἐν τοῖς Sitzungsberichte der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. Historisch-philosophische Classe. Ἐν Βιέννῃ, 1851.— *Comparetti* Virgil im Mittelalter. Aus dem Italienischen übersetzt von *Hans Dütschke*. Ἐν Λειψίᾳ, 1875.— *Graf* ἐνθ' ἂν. Τόμ. Β' σ. 196 κ.έ.

³ *Comparetti* ἐνθ' ἂν. σ. 281.— Πρὸς *N. Γ. Πολίτου* Ἑλληνικοὶ μεσαιωνικοὶ μῦθοι περὶ Φειδίου, Πραξιτέλους καὶ Ἰπποκράτους ἐν Δελτίῳ Ἱστορικῆς καὶ ἔθνολογικῆς ἑταιρείας Τόμ. Α' σ. 78.

σου ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Δύσεως. Δὲν παρέλαβον δῆλα δὴ οἱ τὰ πάτρια τῆς χερσονήσου μυθοπλαστοῦντες μόνην τὴν μνεΐαν τοῦ ὀνόματος Βιργίλιος ἀντὶ οἰουδήποτε ἄλλου, ἀλλὰ συμπαρέλαβον εἰς τὰ περὶ τῶν τυχῶν τῆς Πελοποννήσου μυθεύματα αὐτὸν τὸν ποιητὴν ὅχι ὑπὸ τὴν ιδιότητα αὐτοῦ τὴν ποιητικὴν, ἧς ἡ ἀνάμνησις εἶχεν ἐκλείπει κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας παρὰ τοῖς πολλοῖς, ὑποχωρήσασα εἰς τὰς νέας φάσεις, ὑφ' ἧς παρουσιάζεται ὁ Βιργίλιος τῆς μεσαιωνικῆς παραδόσεως, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ιδιότητα πολεμιστοῦ.

Ἡ νέα δὲ αὕτη ιδιότης, ὑφ' ἣν ἐκφαίνεται ὁ Βιργίλιος, καίπερ ἄγνωστος οὔσα μέχρι τοῦδε ἐκ τῶν λοιπῶν περὶ αὐτοῦ μεσαιωνικῶν παραδόσεων, ἦτο εὐλογον νὰ προστεθῆ εἰς τὰ λοιπὰ περὶ Βιργιλίου μυθεύματα ἐν χρόνοις, καθ' οὓς ἡ Πελοπόννησος ἦτο μῆλον τῆς ἔριδος μεταξὺ ἀντιδιαμαχομένων ἀντιπάλων. Οἱ χρόνοι δὲ οὗτοι ἦσαν οἱ τῆς φραγκοκρατίας, πρὸς οὓς συμπίπτει ἡ ἐν Ἑλλάδι γέννησις τῶν φραγκιζόντων μεσαιωνικῶν ἐπυλλίων τῶν μέσων αἰώνων.¹ Εἰς τοὺς αὐτοὺς δὲ χρόνους ἀνέρχεται καὶ ἡ κατ' ἀναλογίαν τοῦ Βιργιλίου ἀνάμιξις τοῦ ὀνόματος τοῦ Ὀμήρου ὡς διαιτητοῦ μεταξὺ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἄρκας ἐν τῇ πρώτῃ τῶν διηγήσεων.

Καὶ τὰ μὲν φραγκικὰ στοιχεῖα τὰναμεμιγμένα εἰς τὰς δύο διηγήσεις, περὶ ὧν ἡμῖν ἐνταῦθα ὁ λόγος, εἶνε φανερά. Ὄνόματα λατινικὰ, οἷα τὰ *Αὐρήλιος*, *Βιργίλιος*, *Μπερονόριος*, *Πραιουρία*, *Ῥωμύλος*, συναναφύρονται μετ' ὀνομάτων ἑλληνικῶν, οἷα τὰ *Ἄρκα*, *Δίας*, *Κεκλοπίδης*, *Μενέλαος*, *Μίδας*, *Ὀμηρος*, *Πέλοψ*, *Περσεφόνη*, *Ποσειδώνιος*. Εὐρίσκομεν δ' ἐν ταῖς διηγήσεσι καὶ λέξεις νεολατινικάς, οἷον *κάστρον*, *μαντᾶτον*, *μπατάλια*, *ῥήγας*, *ῥογεύω* (ἐκ τοῦ *roga*), *τέντα*, *φωσσᾶτον*,

¹ *Spyridion P. Lambros Collection de romans grecs en langue vulgaire et en vers*. Ἐν Παρισίοις. 1880 σ. XXVI κ. ἑ. — *Krumbacher Geschichte der Byzantinischen Litteratur* σ. 854 κ. ἑ. Ἑλλ. μεταφράσεως Γ. Σωτηριάδου Τόμ. Γ' σ. 139 κ. ἑ.

ῶν τινες ἦσαν ἄλλως καὶ πρὸ τῆς φραγκοκρατίας ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς. Τῶν δὲ γεωγραφικῶν ὀνομάτων τῶν ἐν ταῖς διηγήσεσι μνημονευομένων τινὰ μὲν εἶνε ἑλληνικά, οἷον Ἀθήνα, Ἄργος, Ἀρκαδία, Κόρινθος, Κρήτη, Λακεδαιμῶν καὶ Πελοπόννησος, ὄχι Μορέας. Εἰς ταῦτα δὲ προσθετέον δύο ὀνόματα ἑλληνικά μὲν, ἀλλ' ὑπὸ τύπον προδήλως παρεφθαρμένον ἐκ φραγκικῶν πηγῶν. Εἶνε δὲ ταῦτα τὸ Ἀφία, εἰς ὃ ὑπόκειται τὸ Ἀπία, τὸ φερόμενον ἀρχαιότατον ὄνομα τῆς Πελοποννήσου, καὶ τὸ Ἀλφείος (Ἀλφαῖος) ὡς δηλωτικὸν τοῦ Ἀλφειοῦ. Αὐτόχρημα δὲ φραγκικὸν εἶνε τὸ ὄνομα τῆς Ἰθώμης Βουλκᾶνον ἢ Βουλκᾶνοι (Βουρκᾶνοι), ἄγνωστον ἀκόμη ἐν τῷ Χρονικῷ τοῦ Μορέως. Παρουσιάζεται δὲ ἢ Ἰθώμη καὶ ὑπὸ ἄλλο ὄνομα, τὸ τῆς Βέλκιας, οὗ ἄγνωστος ἢ προέλευσις¹. Εἰς δὲ ἀπόστασιν ὁδοῦ μιᾶς ἡμέρας ἀπὸ τῆς Ἰθώμης παριστάνεται κείμενον τὸ Παλαιόκαστρον, ὃπερ ἄγνωστον ποῖον ἀρχαῖον ἢ μεσαιωνικὸν φρούριον ἦτο. Ἄλλως δ' ἔχουσι τὰ πράγματα ὡς πρὸς τὸ κάστρον τὴν Ἀβριδον ὃπερ ἔνε πλησίον τοῦ Καϊάφα, τοῦ γνωστοῦ στενοῦ καὶ ὄρους ἐν Τριφυλίᾳ, παρ' ᾧ τὰ γνωστὰ ἰαματικά λουτρὰ ἐν τῇ ὀμωλύμφ λιμνῇ. Τὴν Ἀβριδον ταύτην, καίτοι οὐτ' ἐν τῷ Χρονικῷ τοῦ Μορέως καὶ ταῖς λοιπαῖς μεσαιωνικαῖς πηγαῖς εὐρίσκεται τὸ ὄνομα, οὔτε σήμερον σώζεται, δυνάμεθα οὐκ ἄνευ πιθανότητος νὰ ταυτίσωμεν πρὸς τὴν μεγάλην ἀρχαίαν ἀκρόπολιν τοῦ Σαμικοῦ². Τέλος δὲ ὅλως ἄγνωστον εἶνε ἂν πράγματι ἔχωμεν ἐν Πελοποννήσῳ ποταμὸν Βέλζην (Βέλζειν) καὶ ὁποῖόν τι τὸ ὄνομα τοῦτο.

¹ Ἐν τῇ Διηγῆσει περὶ Πελοποννήσου φέρεται δις Βέλκιας καὶ Βέλκίαν, ἐν δὲ τῇ περὶ τοῦ Θεοδοσίου ὁ κώδιξ ἔχει τὴν Βέλκίαν ὃπερ λέγεται εἰς τοὺς Βουρκάνους, ὅπου ἐκ' ἴσης πιθανώτατα πρέπει νὰ διορθώσωμεν Βέλκίαν, ὡς καὶ ἔπραξα ἀνωτέρω ἐν σ. 142, σ. 26. Οὐδὲ ὑπάρχει πιθανῶς σχέσις τις τοῦ ὀνόματος πρὸς τὸ Βέλια, τὸ σημερινὸν ὄνομα τῶν δυτικῶν ὑψωμάτων τῶν Ἀροανίων. Πρὸς. *Bursian Geographie von Griechenland*. Ἐν Λειψίᾳ. 1868 Τόμ. Β' σ. 183.

² Πρὸς. *Curtius Peloponnesos*. Ἐν Γώθῳ. 1858 Τόμ. Β' σ. 78 κ. ἰ. — *Bursian Geographie von Griechenland* Τόμ. Β' σ. 282.

Οὐ μόνον δὲ γλωσσικὰ στοιχεῖα καὶ ὀνόματα διατρανοῦσι τὴν φραγκικὴν ἐπίδρασιν, ἀλλὰ καὶ ἡ καθ' ὅλου ἔκθεσις τῶν διηγήσεων ἀποδεικνύει, ὅτι εὐρισκόμεθα ἐν τοῖς χρόνοις τῆς φραγκοκρατίας. Ὁ συγγραφεὺς συναναμιγνύει τοὺς τόπους καὶ τοὺς χρόνους, συνάγων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀρχαῖα καὶ σύγχρονα μυθεύματα, ἀλλ' ἡ ὅλη αὐτοῦ ἀντίληψις εἶνε προφανῶς πολὺ μᾶλλον φραγκικὴ ἢ ἑλληνικὴ.

Ὡς δ' εὐκόλως ἐκ τῶν ἀνωτέρω λεχθέντων καταδεικνύεται ἡ ἐν τοῖς χρόνοις τῆς φραγκοκρατίας γέννησις τῶν δύο διηγήσεων, οὕτω δὲν εἶνε δυσχερὲς νὰποδειχθῆ καὶ ὅτι ἡ πρώτη σύνταξις αὐτῶν, ἐξ ἧς ἀπέρρευσε ἡ περιελθοῦσα εἰς ἡμᾶς διασκευὴ, ἦτο ἕμμετρος. Πράγματι ἐν ταῖς διηγήσεσιν, οἷαι περισώθησαν μέχρις ἡμῶν ἐν τῷ κώδικι τοῦ Κουτλουμασίου, εἶνε ἀκόμη κατάδηλα σπαράγματα στίχων περιλειφθέντων ἐκ τῆς πρώτης ἐπυλλιακῆς μορφῆς ἣν εἶχον αἱ διηγήσεις. Παραθέτω δ' ἐνταῦθα τὰ τριαῦτα λείψανα στίχων, ὧν τινὰ μὲν παραλαμβάνω ἀναλλοίωτα ἐκ τοῦ κειμένου τῶν διηγήσεων, τινὰ δ' ἐπανορθώνω εἰς τὴν ἀρχικὴν μορφήν δι' ἀσημάντων μεταθέσεων, προσθηκῶν, παραλείψεων ἢ ἄλλων μικρῶν μεταβολῶν. Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως εἶνε, ὅτι τινὲς τῶν ἐσ. αραγμένων τούτων στίχων διασώζουσι ἐνίοτ' ἐκφράσεις καὶ ἄλλως ὑπομιμνησκούσας τὰς ἐν τοῖς ἐπυλλίοις τῆς μεσαιωνικῆς Ἑλλάδος.

σ. 140,4. κ' εἶχαν μεγάλην μάχην οἱ δυὸ· καὶ τὸν καιρὸν
ἐκεῖνον

ἦτον ἓνας φιλόσοφος, Ὅμηρος τῶνομά του,
καὶ εἶχάν τον οἱ Ἑλληνας

μέγαν εἰς ἅπασαν βουλὴν καὶ γνῶσιν

καὶ ἐμῆνυσέν του ὁ βασιλεὺς νὰ ἔλθῃ νὰ ἰσάσῃ
τὴν μάχην ὅπου εἶχε. . μετὰ τῆς βασιλίσεως
καὶ ἦλθε καὶ ἐμέρισε τὸ ὄνομα τῶν δύο·

- σ. 140,17. Αὐτός ὁ Ποσειδών[ιος] ἦτον ῥήγας τῆς Κρήτης
καὶ ἐπῆρεν τὴν γυναῖκά του καὶ ἐδιέβη τῆς Κρήτης
- σ. 141,6. στρατιώτην ἀνδρειωμένο
- σ. 141,7. καὶ ἐρρόγειψέν τον νᾶνε
- σ. 141,10. ὄρισεν τὸ φροσσᾶτόν του
- σ. 141,12. ἀπ' τὴν ζερβὴν μερέα
- σ. 141,23. καὶ ἐσυναπανήσθησαν κοντὰ (γρ. πλησίον) εἰς
τὴν χώραν
- σ. 142,1. ἐρριξεν ὁ Βιργίλιος χίλιους πεντακοσίους
- σ. 142,2. εἰς τοῦτο ἐβάλθησαν (γρ. ἐβαλθήκανε) ὄλοι τῆς
Ἄρκαδίας
- σ. 142,4. καὶ ὡς εἶδεν ὁ Αὐρήλιος ὅτι [πῶς] ἐσκοτώθη
- σ. 142,7. <ὁ>ποῦ ἤρχετο ὁ Ποσειδώνιος ὁ φυσικὸς αὐθέντης
- σ. 142,10. μόνον τριακόσιοι ἐπιάσαν
καὶ τὸν Αὐρήλιον ζωντανόν· καὶ εἶπεν ὁ Ποσει-
δώνιος
πρὸς αὐτόν· Σὺ ἠθέλησες καὶ ἐγένου δημεγέρτης
- σ. 142,15. καὶ ἐγύρευα τὸ κάλλιον μου
καὶ ὁ Ποσειδώνιος ἔβαλε τὴν δεύτηρην ἡμέραν
καὶ ἔκοψαν τὸ κεφάλιν του καὶ ἔθαψάν τον ἔξω
- σ. 142,20. Τοῦτος ἔνε ὁ Αὐρήλιος ὁ δυνατὸς στρατιώτης
ὁποῦ εἶχεν ἀνδρεία καὶ δύναμιν καὶ ῥιζικὸν
<οὐ>δὲν εἶχεν
καὶ ἐπρεπέ τον νὰ κάθητον καὶ τὴν ζωὴν του
νὰ εἶχεν
Καὶ αὐτὸς ὁ Ποσειδώνιος ἦτον ῥήγας τῆς Κρήτης
- σ. 142,25. μόν' ἀπ' τὴν καλωσύνην του ἐκέρδαινε τοὺς
τόπους
καὶ ἀπόθαν' ὁ Ποσειδώνιος κ' ἐθάψαν τον 'ς τὴν
Βέλκιαν
- σ. 143,1. καὶ ἔμειν' ἡ γυναῖκά του 'ς τὴν Κρήτην <ἤγουν>
ἢ Περσεφύνη
καὶ ἐπῆρε ἄνδρα τὸν Ῥώμυλον, ῥήγαν ὅλης
τῆς Δύσης,

καὶ αὐτὸς τὴν Ῥώμην ἔκτισε κ' ἐπῆρén τιν
 'ς τὴν Ῥώμην

καὶ ἐκράτησε.

σ. 143,8. καὶ ἀπόθανεν ὁ Ῥώμυλος μὴ ἔχων κληρονομίαν

σ. 143,11. καὶ ἐπαρεκάλεσεν τὸν θεὸν ὃ τι εἴ τι θέλει πιάσει

σ. 143,12. καὶ εἴ τι ἐπιανε παρευθὺς ἐγένετον χρυσάφιν

σ. 143,17. καὶ ἡ βάρκα ἐπιάσθηκε εἰς ἓνα ξύλον μέσα

εἰς τὸ ποτάμιν, καὶ ἐκεῖ ἔκτισεν ἓνα κάστρον

καὶ λέγουσὶ το Ἄγκυραν κοντὰ τῆς Ἀλαμάνιας.

Κατὰ ταῦτα αἱ δύο περὶ Πελοποννήσου καὶ Θεοδοσίου διηγήσεις εἶνε νέα ἐν πεζῷ λόγῳ διασκευὴ ἀρχαιοτέρου ἐμμέτρου ἐπυλλίου, γεννηθέντος ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις τῆς φραγκοκρατίας, ἴσως τελευτῶντος τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος. Ἡ δ' ἐν αὐταῖς ἐπικράτησις πελοποννησιακῆς ὕλης ἀποδεικνύει προφανῶς, ὅτι τὸ ἀπολεσθὲν ἐκεῖνο ἐπύλλιον εἶχε συνταχθῆ ἐν Πελοποννήσῳ. Ὅποια δὲ ἡ ἐπιγραφὴ αὐτοῦ καὶ τίνα τὰ ὄρια ἀγνοοῦμεν. Τοῦτο δὲ μόνον δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι εἰς αὐτὸ εἶχε συμπεριληφθῆ καὶ ἡ περὶ Πουλχερίας καὶ Μαρκιανοῦ τὸ πρῶτον ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει μονὴν τῶν Ὁδηγῶν γεννηθεῖσα διήγησις, ἣν ὁ ποιητὴς παρέλαβεν ἐκεῖθεν ἐπενεγκῶν μόνον τὰς μεταβολὰς, ἐκεῖνας, ἃς καθίστανεν ἀναγκαίας τὸ μέτρον. Εἰκάζω δὲ τοῦτο οὐ μόνον ἐκ τοῦ λόγου, ὅτι ἡ περὶ Πουλχερίας διήγησις εὐρίσκειται συναντιγεγραμμένη ἐκ τῆς πεζῆς διασκευῆς μέση μεταξὺ τῶν δύο ἄλλων ἐν τῷ κώδικι τῆς μονῆς Κουτλούμουσίου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν λειψάνων στίχων, ἅτινα παρατηροῦνται καὶ ἐν ταύτῃ τῇ διηγῆσει, ὡς καὶ ἐν ταῖς δύο ἄλλαις. Εἶνε δὲ οἱ τοιοῦτοι στίχοι οἱ ἐξῆς, ἀποκαθιστάμενοι καθ' ἓν τρόπον καὶ οἱ τῶν δύο ἄλλων διηγήσεων.

σ. 136,2. ἔμεινεν ἡ βασίλισσα μετὰ τῆς θυγατρὸς του

σ. 136,6. καὶ εἰς ὅλην αὐτῆς τὴν ζωὴν νὰ μὴν ἐπάρῃ ἀνδρὰν

- σ. 136,8. καὶ ἡ Θεοτόκος παρευθὺς ἔδωκέν τὴν ὑγείαν
 σ. 137,1. καὶ ἦλθαν εἰς τὴν βασίλισσαν καὶ εἶπαν νὰ
 ἐγνωρίσης,
 κυρία ἡμῶν δέσποινα, ὅτι ἂν δὲν ἐπάρῃς
 σ. 137,3. χάνεις τὴν αὐθεντίαν σου καὶ ὄλον σου τὸν τόπον
 σ. 137,4. καὶ οὐδὲν ἔχουν κανένα φόβον
 σ. 137,8. καὶ οἱ ἄρχοντες ἀπεκρίθησαν, ὅτι ἔπαρε ἄνδραν
 νὰ ἔχωμεν σκέπην καὶ ἡμεῖς. . . .
 νὰπολογοῦμεθα ἔς τὸν θεὸν τὴν ἁμαρτίαν ταύτην
 σ. 137,13. ἡ δὲ βασίλισσα ποσῶς οὐδὲν ἐσυγκατέβη
 σ. 137,22. καὶ ὥρισεν ἡ βασίλισσα κ' ἐφέραν τὸν ἐμπρὸς τῆς
 καὶ ἔβαλέν τον καὶ ὤμοσε, ὅτι εἴ τι τὸν ὀρίση
 νὰ μὴ το ἔξεύρη ἄνθρωπος ἔς τὸν ὄρκον ἵπου τὸν
 βάνει.
 Καὶ λέγει ἡ βασίλισσα πρὸς αὐτὸν· Ἐγὼ θέλω
 νὰ σε ἐπάρω ἄνδρα μου· μόνον εἰς τὴν ζωὴν σου
 νὰ μὴ γυρέψῃς ἁμαρτίαν· καὶ ὁ Μαρκιανὸς ὁ
 γέρων
 σ. 137,28. καὶ ἔβαλε τὸν γέροντα καὶ συχνοανάπαυέ τον
 ἔς τὴν τράπεζάν τῆς ἕως οὔ νὰ ἔχη τὴν βου-
 λήν τῆς·
 σ. 138,1. καὶ ὄλοι οἱ εὐγενικοὶ εἶχαν χαρὰν μεγάλην
 σ. 138,7. ὅτι αὐτὸν ἠγάπησα ἄνδρα νὰ τον ἐπάρω
 καὶ ὄλοι οἱ . . ἄρχοντες εἶχασι μέγα θαῦμα
 σ. 138,12. τοιοῦτον ἄνδρα, καὶ οὐδὲν ἐτόλμησαν νὰντεῖπουν
 σ. 138,17. καὶ ὥσαν ἐπληρώθησαν πέντε. . . χρόνοι
 καὶ εἰς τοῦτό σε ἦλθεν τὸ κακὸν.
 σ. 138,18. νὰ μηδέν το ἐνθυμηθῆς τοιοῦτόν ποτε πρᾶγμα
 σ. 138,20. καὶ ὥρισεν καὶ ἀρμάτωσαν κάτεργα ὀγδοῆντα
 σ. 138,22. καὶ ἐπέβη ἡ βασίλισσα ἔς τὰ κάτεργα.
 σ. 138,24. ἀμμὴ ἐκεῖ ἀπέσω. . νὰ φέρουν τὴν εἰκόνα
 σ. 138,26. πῶς ὅτι ἡ βασίλισσα ἔχει βουλήν νὰ ἐπάρη
 σ. 139,2. καὶ ὥρισεν καὶ ἐκίνησαν τὰ κάτεργα.
 σ. 139,3. καὶ ἐφέραν τὴν. . ἀπέσω εἰς τὸ παλάτιν

- σ. 139,4. καὶ ἦλθεν ὁ Μαρκιανὸς ὁ βασιλεὺς.....
 σ. 139,7. καὶ παρευθὺς ἀνέβλεψεν καὶ ἔβλεπεν ὡς καὶ
 πρῶν
 σ. 139,8. καὶ ἀπ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἔμειν' ἡ Ὀδηγήτρια
 εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἔνε ἕως τῶρα.

Καὶ περὶ μὲν τῆς πρώτης ἐμμέτρου συντάξεως τῶν διηγήσεων τούτων μόνον ἐξ εἰκασίας ἕνεκα τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων λόγων δυνάμεθα νάποδεχθῶμεν, ὅτι ἔγινε περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος. Ἡ δὲ προκειμένη εἰς ἡμᾶς καὶ ἀνωτέρω ἐκδοθεῖσα πεζὴ διασκευὴ συνετάχθη πιθανώτατα κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον καθ' ὃν καὶ ἐγράφη τὸ μέρος τοῦτο τοῦ κώδικος, ἤτοι τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ φαίνεται, ὅτι τὸ πρωτότυπον ποίημα εὕρισκετο ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Μονεμβασίᾳ λογίου οἴκου τῶν Λικινίων¹, ἐν ᾧ οἱ ἱερεῖς καὶ οἰκονόμοι τῆς πόλεως μετ' ἐνδιαφέροντος περισυνέλεγον τὰ πάτρια αὐτῆς τε καὶ τῆς ὅλης Πελοποννήσου. Ἀλλ' ἡ συλλογὴ αὕτη δὲν περιελάμβανε μόνον ἀξιοπίστους εἰδήσεις· δὲν ἀπηξίουν δ' οἱ Λικίνιοι νά καταθέτωσιν εἰς αὐτὴν καὶ μυθοπλαστίας πελοποννησιακάς, οἷος ὁ χαρακτήρ τῶν ἐνταῦθα ἐκδοθεισῶν διηγήσεων. Τοῦτο δὲ πρέπει νά ληφθῆ ὑπ' ὄψιν καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐκτίμησιν τῆς πραγματικῆς ἀξίας τοῦ ἐν τῷ αὐτῷ κώδικι οὐκ ἐκ τυχαίας συμπτώσεως περιλαμβανομένου πολυθρυλήτου Χρονικοῦ περὶ κτίσεως Μονεμβασίας, καθ' ἃ παρετήρησα ἤδη ἀλλαχοῦ².

¹ Σπυρ. Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἑλληνικῶν κωδίκων. Ἐν Κανταβριγίᾳ 1895 τόμ. Α' σ. 301.

² Σπυρ. Π. Λάμπρου Ἱστορικὰ μελετήματα σ. 126 κ. ἑ.